

Snacka om brott – en podd från Brå

Nationella trygghetsundersökningen (oktober 2022)

Medverkande: Johanna Viberg, utredare, Brå.

Programledare: Monica Landergård, pressekreterare Brå.

INLEDANDE CITAT, JOHANNA:

Otrygghet och oro för brott behöver inte stämma överens med faktiskt utsatthet. För exempelvis personrån är det betydligt vanligare bland män att uppge att man har utsatts, medan det bland kvinnor är vanligare att känna oro [för att utsättas].

MONICA: Välkomna till Brås podd *Snacka om brott*. Sedan 2006 har Brå varje år genomfört den *Nationella trygghetsundersökningen*, förkortat NTU. Undersökningen är en del av Sveriges officiella statistik och bygger på enkäter till ett slumpmässigt urval av 200 000 personer i åldrarna 16 till 84 år. I NTU ställer vi frågor om utsatthet för brott, otrygghet och oro för brott samt förtroende för, och erfarenheter av, rättsväsendet. Den senaste undersökningen publicerades i oktober 2022, vad visar den? Vilka typer av brott uppger flest att de utsatts för? Och vilka brott är det man mest oroar sig för? Hur står det till med förtroendet för exempelvis polisen och övriga rättsväsendet? Och finns det något samband mellan oro, otrygghet och utsatthet för brott? Det ska vi prata om i dagens avsnitt. Med mig i studion är Johanna Viberg, utredare på Brå och en av dem i teamet som arbetar med *Nationella trygghetsundersökningen*. Vi ska också för tydlighetens skull nämna att frågorna i *NTU 2022* om utsatthet för brott, avser utsatthet under förra året, dvs år 2021. Jag som leder samtalen heter Monica Landergård och är pressekreterare på Brå. Välkommen Johanna!

JOHANNA: Tack så mycket!

MONICA: Om vi börjar lite övergripande, vilka är de viktigaste resultaten i årets NTU?

JOHANNA: I årets undersökning ser vi att den självrapporterade utsattheten för brott mot person minskar för tredje året i rad, nu ligger den på 19,5 %. Det är också den lägsta nivån sedan år 2016, som är det första året med resultat enligt den här nuvarande sammansättningen för brott mot enskild person som vi använder i NTU.

MONICA: När du säger brott mot enskild person, vad är det för typer av brott som Brå frågar om då?

JOHANNA: I den här undersökningen handlar det om misshandel, hot, sexualbrott, personrån, fickstöld och så inkluderas även försäljningsbedrägeri, kortkreditbedrägeri och nätkränkning. Totalt är det åtta brottstyper.

MONICA: Vad visar senaste NTU då, har alla brottstyper minskat eller är det någon där utsattheten har ökat?

JOHANNA: Om man ser närmare på de här brottstyperna och studerar dem separat ser vi att för nästan samtliga brottstyper har nivåerna legat stabilt eller minskat jämfört med år 2020. Den enda brottstyp där vi ser en ökning är försäljningsbedrägeri, som har ökat från 5,5 till 5,7 %. Det är egentligen inte en så att säga påtaglig ökning men vi ser att andelen utsatta har ökat relativt stadigt sedan 2016, som är den första mätpunkten i undersökningen för just den här brottstypen. Vi ser också att jämfört med förra årets mätning har det bara skett en ökning i år bland kvinnor, medan andelen som uppger utsatthet bland män är oförändrad. Men under hela den här mätperioden är det ändå män som i högre utsträckning uppger utsatthet för försäljningsbedrägeri än kvinnor.

MONICA: Är det något annat av resultaten som du tycker är särskilt värt att lyfta?

JOHANNA: Vi har reagerat på att unga kvinnor är så pass mycket mer utsatta för nätkränkning jämfört med befolkningen i stort. Tittar man på nivåer för utsatthet i årets undersökning var det 2,2 % som utsattes i befolkningen under år 2021 medan andelen bland de yngsta kvinnorna, 16–19 år, var 7,9 %. Även bland män ser vi att det är bland de yngsta

som störst andel uppger utsatthet, men ändå då på lägre nivåer jämfört med unga kvinnor. Det här är givetvis viktigt att uppmärksamma, särskilt eftersom nätkränkningar kan kopplas till psykisk ohälsa, där unga även kan anses vara en särskilt sårbar grupp. Unga är också en grupp som generellt spenderar mer tid på nätet än äldre och således också exponeras för risken att utsättas i högre utsträckning.

MONICA: Vad kan du berätta mer om årets resultat?

JOHANNA: Det brott som vi ser att alla flest uppger att de utsattes för under år 2021 är hot, vilket 7,8 % utsattes för. Medan det är minst vanligt att uppge utsatthet för personrån, med en andel på 1,2 %. Det här har vi också sett i tidigare undersökningar att det är just de här brottstyperna som är vanligast respektive minst vanligt att uppge utsatthet för. Vi ser också att både bland män och kvinnor är det bedrägeri på internet som är den brottstyp som är vanligast att uppge oro att utsättas för. Sett till befolkningen är det ungefär en tredjedel som uppger mycket eller ganska stor oro för att utsättas.

MONICA: Finns det något samband mellan att uppleva otrygghet, oroa sig för brott och att utsättas för brott? Är det alltså de som är mest oroliga som också utsätts för brott i större utsträckning?

JOHANNA: Ja, otrygghet och oro för brott behöver inte stämma överens med faktiskt utsatthet. För exempelvis personrån är det betydligt vanligare bland män att uppge att man har utsatts, medan det bland kvinnor är vanligare att känna oro [för att utsättas]. Samtidigt ser vi också att unga kvinnor både är den grupp som i högst utsträckning oroar sig för att utsättas för sexualbrott och även är den grupp där störst andel uppger att man har utsatts. Men ett generellt mönster är ändå att kvinnor i högre utsträckning än män uppger otrygghet och oro för att utsättas för brott, oavsett då om det är en mindre andel kvinnor än män som faktiskt utsätts. Men något som vi ofta betonar är att otrygghet är en subjektiv känsla som kan påverkas av en rad olika faktorer. Oro för att utsättas för brott kan bero på så mycket mer än den faktiska risken att

bli utsatt. Men oavsett om otrygghet kan sättas i direkt samband med den faktiska risken att utsättas eller inte, så är det här någonting som måste tas på allvar. Till exempel vet vi utifrån undersökningen att otrygghet och oro för brott kan leda till begränsningar i vardagslivet och även upplevd försämrad livskvalitet.

MONICA: Begränsningar i vardagslivet, kan du ge några konkreta exempel på det?

JOHANNA: Det kan till exempel handla om att man väljer en annan väg eller ett annat färdstätt, på grund av oro för att utsättas för brott. Eller att man helt avstår från att gå ut i sitt eget bostadsområde sena kvällar, för att man upplever otrygghet.

MONICA: Ja Johanna, lite grann om förtroendet för rättsväsendet. I NTU ställer vi också frågor om det. Vad kan du berätta?

JOHANNA: Sett över tid ser vi att förtroendet för rättsväsendet har ökat efter år 2017. Resultaten i årets undersökning visar att förtroendet för rättsväsendet fortsatt är högt. För flera av rättsväsendets myndigheter är nivån den högsta hittills. I årets undersökning ser vi exempelvis att mer än hälften av befolkningen har ett stort förtroende för rättsväsendet som helhet och nästan sex av tio har stort förtroende för polisen. I det här sammanhanget utmärker sig faktiskt också kriminalvården, då andelen med stort förtroende har ökat med tre procentenheter sedan förra årets mätning, 2021. Nu ligger den på 37 %.

MONICA: Förtroendet har ökat, säger du, för kriminalvården. Ändå är det en förhållandevis låg andel som uppger att de har förtroende för dem. Vad kan det bero på?

JOHANNA: Precis, kriminalvården är den myndighet som vi ser att minst andel har ett stort förtroende för. Men vi ser också att det är minst andel som uppger ett litet förtroende, det är nämligen många som inte vet eller inte har en åsikt i förtroendefrågan gällande just kriminalvården. Det

här kan bero på att det är en myndighet som verkar långt in i rättskedjan och som många inte kommer i kontakt med eller får information om.

MONICA: Avslutningsvis Johanna, jag tänker att Nationella trygghetsundersökningen är en väldigt stor undersökning som Brå har gjort i många år. Hur hoppas du att resultaten från NTU ska användas?

JOHANNA: Ja om jag fick önska skulle användningen av NTU fokusera mer på utvecklingen av exempelvis brott och otrygghet än skattningen av exakta nivåer. Det här är på grund av att all data är behäftad med en viss osäkerhet och därför lämpar sig undersökningen bättre på att mäta utveckling över tid. Sedan är det också så att ett utav kriminalpolitikens viktigaste uppdrag är att minska utsattheten och öka tryggheten, och för att kunna arbeta brottsförebyggande behöver man kunskapsunderlag för hur brottsligheten ser ut, exempelvis gällande utveckling och fördelning. NTU utgör ett underlag för det.

MONICA: Med de avslutande orden tackar jag dig Johanna Viberg, utredare på Brå, för att du har medverkat i den här podden, Snacka om brott.

JOHANNA: Tack så mycket.

MONICA: Du har lyssnat på ett avsnitt av Brås podd Snacka om brott. Idag har vi pratat om Brås nationella trygghetsundersökning, NTU 2022. Medverkade gjorde Johanna Viberg, utredare på Brå, och jag som ledde samtalet heter Monica Landergård och är pressekreterare Brå. Tack för att du har lyssnat!